

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Tunen syntax and information structure

Kerr, E.J.

Citation

Kerr, E. J. (2024, September 4). *Tunen syntax and information structure*. LOT dissertation series. LOT, Amsterdam. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4054916>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4054916>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Samenvatting in het Nederlands

Deze dissertatie bevat de resultaten van een veldwerkstudie over het Tunen (Niger-Congo, ISO 639-3 [tvu]; Guthrie-nr. A44; Guthrie 1948, 1967-1971; Maho 2003, 2009; Hammarström 2019), een Bantoetaal die in Kameroen gesproken wordt door ongeveer 70.000–100.000 sprekers (Mous 2003; Eberhard et al. 2022) en bekend staat om een aantal ongebruikelijke syntactische eigenschappen (o.a. Dugast 1971; Mous 2003). De introductie (hoofdstuk 1) leidt de hoofdvraag van de dissertatie in (zie (730)).

(730) **Hoofdvraag**

In welke mate wordt de syntaxis van het Tunen beïnvloed door de informatiestructuur?

Hoofdstuk 2 biedt conceptuele achtergrondinformatie over informatiestructuur, syntactische theorie, de vergelijkende Bantoelinguïstiek en het Tunen zelf. Hierop volgt hoofdstuk 3, waarin de onderzoeksmethodologie behandeld wordt: in-situ veldwerk in Kameroen en de analyse van secundaire bronnen. Hoofdstuk 3 sluit af met informatie over het archiveren van de gegevens, met uitleg over hoe de opnames kunnen worden geraadpleegd.

Hoofdstuk 4 bevat een grammaticaal overzicht van het Tunen, dat de belangrijkste fonologische en morfosyntactische eigenschappen beschrijft die nodig zijn om de data in de rest van de dissertatie te begrijpen. Dit hoofdstuk geeft ook duidelijk aan waar deze studie afwijkt van eerder gepubliceerde beschrijvingen; dit betreft met name de orthografische conventies en hun relatie tot de fonologie, alsmede enkele syntactische eigenschappen die niet eerder beschreven zijn, zoals de relatieve volgorde van nominale modificeerders. De latere hoofdstukken in deze dissertatie zijn geschreven binnen het kader van generatieve syntaxis, maar het

grammaticale overzicht in hoofdstuk 4 is bedoeld voor een breder publiek in de taalkunde en kan als zodanig op zichzelf gelezen worden.

Hoofdstukken 5–7 van deze dissertatie bestaan uit studies naar de wisselwerking tussen syntaxis en informatiestructuur, die de hoofdvraag in (730) trachten te beantwoorden.

Hoofdstuk 5 onderzoekt hoe informatiestructuur in het Tunen wordt uitgedrukt. Allereerst wordt bewijs geleverd voor S-Aux-O-V-X als de pragmatisch-neutrale woordvolgorde, ofwel de canonieke woordvolgorde van het Tunen. Vervolgens worden afwijkingen van deze canonieke woordvolgorde besproken, waaronder de VO-constructies die eerder voor het Tunen beschreven zijn in Mous (1997, 2003, 2005, 2014) en later opgenomen zijn door Bearth (2003); Güldemann (2007); Downing and Marten (2019). Deze komen veel minder vaak in de data voor dan wordt verwacht op basis van Mous' beschrijving. Voorts wordt de markeerder *á* besproken, die Mous (1997, 2003) een contrastmarkeerder noemt als onderdeel van een monoclausale analyse. Dit hoofdstuk stelt een alternatieve analyse voor de *á*-markeerder voor: *á* is hier het identificatiele koppelwerkwoord in een biclausale cleftconstructie; er is slechts weinig bewijs voor het voorkomen ervan als contrastmarkeerder. Het hoofdstuk bespreekt verder hoe de notie topic wordt uitgedrukt en laat zien dat topics ongemarkeerd kunnen blijven of kunnen verschijnen in de linkerperiferie van de zin, waar ze gemarkeerd worden door een voorzetsel of een markeerder die elders fungeert als de markeerder voor conditionaliteit. De rechterperiferie is beschikbaar voor toevoegingen achteraf. Daarna kijkt dit hoofdstuk naar functionele equivalenten van de lijdende vorm in het Tunen, aangezien het Tunen geen syntactische passiefconstructie kent. Er worden twee relevante constructies besproken: verbale participia gevormd met *-áto* PTCP en de onpersoonlijke vormen met *bá* SM.2. Dit wordt gevolgd door commentaar op het mediumprefix (cf. Mous 2008). Het laatste deel van het hoofdstuk kijkt naar variatie in de uitdrukking van een referent in het discours. Deze wordt deels bepaald door de informatiestructuur (wat betreft de toegankelijkheid/gegevenheid van de referent (Ariel 2001; Gundel et al. 1993), maar ook door onafhankelijke factoren zoals de valentie-eisen van bepaalde predicaten. Het hoofdstuk eindigt met een korte reflectie op hoe de uitdrukking van informatiestructuur in het Tunen zich verhoudt tot die in andere Bantoetalen. Het valt hierbij op dat het Tunen voor een Bantoetaal betrekkelijk weinig beïnvloed wordt door informatiestructuur.

Hoofdstuk 6 behandelt de OV-woordvolgorde van het Tunen, die specifiek te karakteriseren is als S-Aux-O-V(-X), zoals te zien is in het thetische voorbeeld (731).

- (731) Context: Je bevindt je aan de oever van een rivier buiten het dorp en ziet een olifant. Dit gebeurt zelden, dus je rent naar andere mensen om dit te vertellen.

mɛ nɔ misəku siəkin !

/mɛ nɔ misəku siəkinə/

SM.1SG PST1 3.olifant zie.DUR

'Je viens de voir un éléphant !'

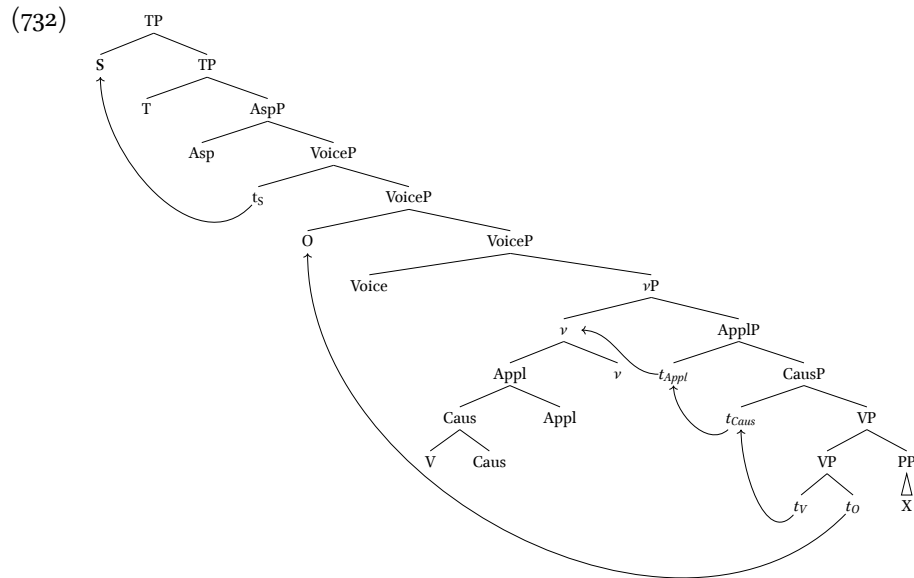
'Ik heb net een olifant gezien!'

[PM 316]

Deze OV-woordvolgorde is in de regio ongebruikelijk, aangezien de omliggende talen VO-woordvolgorde laten zien (Bearth 2003; Creissels et al. 2008; Dugast 1971; Mous 1997, 2003, 2005, 2014). In talen in West- en Centraal-Afrika werd OV eerder beschouwd als een variant op een ongemarkeerde VO woordvolgorde, die geconditioneerd is door TAM of informatiestructuur (zie bijv. Güldemann 2007, gebaseerd op data van Mous 1997). Met behulp van natuurlijkespraakdata en elicitatiedata die rekening houden met de discourscontext toont dit hoofdstuk aan dat het S-Aux-O-V-X-woordvolgordepatroon in het Tunen consistent is in alle TAM-contexten en IS-contexten, en dat we dit patroon in combinatie met diverse zinstypen en objecttypen vinden. Een belangrijke bevinding is daarom dat S-Aux-O-V-X beschouwd moet worden als de pragmatisch-neutrale woordvolgorde in het Tunen. Deze conclusie contrasteert met wat we zouden verwachten op basis van andere Niger-Congotalen van de Benue-Congo-subgroep, en leidt tot een bespreking van de implicaties voor een historisch-vergelijkende analyse. Er is meer diachroon onderzoek nodig, maar de Tunendata zijn in ieder geval verenigbaar met een scenario waarin de richting van de woordvolgordeverandering in het Tunen VO→OV is, onafhankelijk van de OV-patronen die in talen in West-Afrika gevonden worden.

Hoofdstuk 6 gaat verder met de ontwikkeling van een eerste formele analyse van de syntaxis van het Tunen. Allereerst wordt het theoretische belang van de S-Aux-O-V-X woordvolgorde benadrukt als een geval van disharmonische clausale woordvolgorde, waarbij een hoofddiniële TP (Aux-V) een hoofdfinale VP (O-V) domineert. Binnen het kader van de generatieve syntaxis worden drie soorten analyses overwogen die voor clausale disharmonie in talen van de wereld zijn voorgesteld: roll-up movement gedreven door een verplaatsingskenmerk (analysetype 1; zie bijv. Sheehan 2013; Sheehan et al. 2017; Roberts 2019 over Aux-O-V in Germaanse talen); basisgeneratie van OV-woordvolgorde (analysetype 2; cf. Haider 2010, 2013's Basic Branching Constraint en Sande et al. 2019 over Aux-O-V in de Mandetalen van West-Afrika); of verbale hoofdverplaatsing + objectverplaatsing (analysetype 3; een aanpassing van standaardanalyses van Aux-V in Bantoetalen). Na analyse van de data wordt analyse type 2 uitgesloten op basis van diagnostiek voor de hoogte

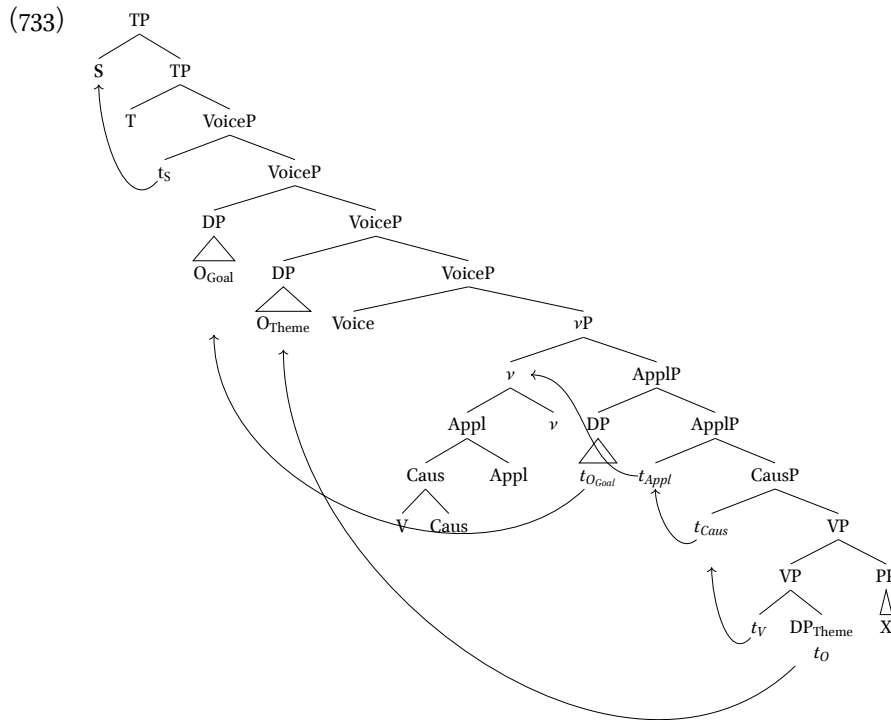
van het werkwoord in het Tunen. Hierna worden vijf verdere testen over verbale afleiding en clausale syntaxis geëvalueerd. Deze laten zien dat analyse type 3 het best toegerust is om de kenmerken van het Tunen te verklaren. Het resultaat is het formele model dat in (732) hieronder gepresenteerd wordt.

Deze analyse van de syntaxis van het Tunen bevat daarom twee verplaatsingsoperaties: (i) hoofdverplaatsing van het werkwoord tot aan v (V-to- v movement) en (ii) frasale verplaatsing van het object naar de binnenste specifier van VoiceP. De analyse van hoofdverplaatsing van het werkwoord komt overeen met andere generatieve analyses die op het gebied van verbale morfosyntaxis in de Bantoetalen geponeerd zijn: er wordt namelijk betoogd dat verbale suffixen in Bantoe opgebouwd zijn door hoofdverplaatsing (Julien 2002; Ngonyani 2000; Wasike 2007; Van der Wal 2009, Van der Wal 2022; Zeller 2013a). Tegelijkertijd is er het verschil dat de hoofdverplaatsing vóór T/Asp ophoudt. Deze lagere mate van werkwoordverplaatsing voorspelt correct dat het laatste achtervoegsel op het werkwoord (de *final vowel*; FV) geen aspect aanduidt in het Tunen, in tegenstelling tot wat we zien in canonieke Bantoetalen (cf. Good 2022). Verder wordt belicht hoe deze analyse de innovatie van preverbale objecten en de positie van objecten ten opzichte van in-situ onderwerpsvoornaamwoorden mogelijk maakt. Zo worden er correcte em-

pirische voorspellingen gedaan over de ongebruikelijke syntaxis van het Tunen.

Na de presentatie van dit basale model, wordt het model uitgebreid naar dubbele overgankelijkheid. Hierbij wordt het Goalobject in SpecApplP genereert en vervolgens verplaatst naar een hogere SpecVoiceP-positie (vermoedelijk omwille van licensing). Het hoofdstuk stelt ook dat we het onderwerp in Tunen als het gevolg van basisgeneratie moeten zien in de buitenste specifier van de verbale fase: SpecVoiceP. Dit wordt ondersteund door een constructie met een splitsing in de uitdrukking van het onderwerp tussen de onderwerpmarkeerder en een coreferentieel voornaamwoord dat de expliciete weergave van de basispositie lijkt te zijn. Dit resulteert in de bijgewerkte analyse in (733).

Een van de vijf tests die overwogen worden om de analyses uit elkaar te halen, is het vermogen van de analyse om een constructie in Tunen te verklaren waarin een nominale modificeerder in postverbale positie verschijnt terwijl het object preverbaal is (S-O-V-Mod). Hoofdstuk 6 toont aan dat deze constructies een serieuze

uitdaging vormen voor de analyse die uitgaat van roll-upverplaatsing, aangezien een dergelijke analyse onjuist voorspelt dat de modificeerder samen met de rest van het object moet verplaatsen. Vanwege het belang van deze constructie voor de evaluatie van de formele modellen, richt het volgende hoofdstuk zich nader op discontinue DP's.

Na het opbouwen van dit basismodel bestudeert hoofdstuk 7 discontinue naamwoordgroepen (*discontinuous DPs*) in meer detail, nadat deze in hoofdstuk 6 als een uitdaging voor de formele analyses werden genoemd. De aanwezigheid van dergelijke discontinuïteit in Tunen is interessant, aangezien discontinuïteit in Bantoetalen als "zeer zeldzaam" wordt beschouwd en slechts in 2 van de circa 555 Bantoetalen gerapporteerd is (Van de Velde 2022:909). In Tunen nemen deze constructies de vorm aan van zelfstandige naamwoord-werkwoord-modificeerder (**N-V-Mod**), zoals in (734).

(734) Context: 'Wat zie je?'

mé ndɔ **tunoní** sinə tólál.

/mɛ ^Hndɔ tɔ-**noní** sinə tɔ-lálɔ/

SM.1SG PRS 13-vogel zie 13-drie

'Je vois trois oiseaux.'

'Ik zie drie vogels.'

[EO 225]

We zien dat deze constructie voorkomt bij numerale, kwantificerende en bijvoeglijke modificeerders in het Tunen; betrekkelijke bijzinnen die objecten modifieren kunnen ook postverbaal verschijnen (waarschijnlijk om andere redenen die verband houden met extrapositie), maar associatieven en het vraagwoord 'hoeveel?' kunnen niet discontinu zijn ten opzichte van het hoofdnaamwoord. De beschikbaarheid van de constructie voor bijvoeglijke naamwoorden en meerdere soorten numerale en kwantificerende modificeerders is significant gezien de quantifier-floatconstructies die in andere talen worden gevonden. Deze lijken beperkt te zijn tot een kleinere set categorieën en kunnen daarom niet eenvoudig worden overgenomen voor het Tunen.

Over het algemeen wordt verondersteld dat discontinue DP's bepaald worden door IS en worden ze vaak binnen generatieve theorieën geanalyseerd als het gevolg van A'-verplaatsing van het hoofd of een modificeerder naar de linkerperiferie van de zin (zie bijvoorbeeld Fanselow and Ćavar 2002; Fanselow and Féry 2006; Hale 1983; Louagie and Verstraete 2016; Lochbihler 2009; Skopeteas et al. 2020). Discontinue DP's in het Tunen zijn echter aantoonbaar (i) pragmatisch neutraal (d.w.z. beschikbaar in meerdere verschillende IS-contexten) en (ii) gevormd door de onafhankelijk gemotiveerde A-verplaatsing van het object naar een lage positie in het

ν P-domein (gemotiveerd door licensing; *L-verplaatsing*), niet door A'-verplaatsing. De O-V-Mod-constructie blijkt moeilijk te verklaren in een roll-upanalyse van het clausale domein in het Tunen, aangezien een dergelijke analyse voorspelt dat post-verbale modificeerders samen met het hoofdnaamwoord verplaatsen. Een alternatieve analyse die stelt dat de modificeerders buiten de DP uit basisgeneratie voortkomen als adverbiale bijwoordelijke adjuncten kan eveneens worden uitgesloten op basis van taalinterne morfosyntactische en semantische gegevens. De discontinue DP-constructies leveren daarom cruciaal bewijs ten faveure van de analyse voor het Tunen die uitgaat van verbale hoofdverplaatsing en objectverplaatsing zoals gepresenteerd in (502) hierboven.

Op basis van de bevindingen in deze drie hoofdstukken beantwoordt hoofdstuk 8 de hoofdvraag in (730) als volgt: de syntaxis van het Tunen toont een lage mate van IS-invloed voor een Bantoetaal. Grammaticale rollen zoals onderwerp vs. lijdend voorwerp hebben veel meer invloed dan discoursrollen zoals topic en focus. Deze grotere afhankelijkheid van grammaticale rol ten opzichte van discoursrol wordt ook besproken voor woordvolgorde in Kerr et al. (2023), waarin wordt betoogd dat het Tunen de hoogste mate van grammaticale rol-georiënteerde woordvolgorde van de talen van de BaSIS-steekproef laat zien.

De dissertatie sluit af met een discussie van de implicaties van de bevindingen voor de meer algemene onderzoeksvraag van de dissertatie over de mate van invloed van IS op de syntaxis van het Tunen. De hypothese wordt gesteld dat er sprake is van een “sterke non-invloed van informatiestructuur”, en dat de syntaxis van het Tunen grotendeels onafhankelijk is van IS. Vervolgens worden er enkele factoren genoemd die beperken in hoeverre het bereik van de hier gestelde hypothese getoetst kan worden. Dit betreft met name de aard en omvang van de beschikbare data. Tot slot worden er enkele richtingen voor toekomstig onderzoek geïdentificeerd, namelijk (i) syntactische kenmerken en licnesiëring van argumenten, (ii) de syntaxis van onderwerpen, en (iii) de diachronie van woordvolgordeverandering in de Mbamtalen.

